

Kritik mot Polismyndigheten i Västra Götaland för långsam handläggning av en förundersökning om våldtäkt mot barn

---

Anmälan m.m.

I ett beslut den 1 november 2006 kritiserade jag, efter en anmälan från AA, bl.a. Polismyndigheten i Västra Götaland för långsam handläggning av en förundersökning om våldtäkt mot barn (K179581-05), se JO:s dnr 4646-2006.

AA framförde därefter i en ny anmälan hit i november 2006 klagomål mot bl.a. polismyndigheten för långsam handläggning av ett annat kriminalärende (K167066-05) som hade samband med det tidigare ärende vars handläggningstid jag nyss hade kritiserat. Han uppgav också att det var samma utredningsman i de båda ärendena.

Utredning

Handlingar i bl.a. polismyndighetens ärende K167066-05 samt Åklagarmyndighetens, 2:a åklagarkammaren i Göteborg, ärende 402A-4642-05 infordrades och granskades. Av dessa framgick bl.a. följande.

En anmälan om sexuellt ofredande upprättades den 17 oktober 2005. Målsäganden var under 18 år. Som brottsplats angavs orten Risnäs i Småland. Förundersökning inleddes samma dag och målsägandeförhör hölls. Ärendet omrubricerades därefter till våldtäkt mot barn. En person antecknades också som skäligen misstänkt i det s.k. Dur2-systemet. Ärendet överfördes till Polismyndigheten i Kalmar län och lottades in på åklagarkammaren i Kalmar. Då det framkom att orten rätteligen hette Rydsnäs och låg i Östergötland skickades ärendet till myndigheterna där. I slutet av november 2005 återfördes dock ärendet till myndigheterna i Göteborg, där målsäganden och den misstänkta var bosatta samt där andra ärenden med målsäganden redan handlades. – Förundersökningsledaren, kammaråklagaren BB, lämnade den 1 december 2005 utredningsdirektiv. I början av december 2005 utsågs kriminalinspektören CC till handläggare (utredningsroteln vid läns-kriminalpolisen). BB skickade därefter vid ett flertal tillfällen påminnelser till polisen. En framställan om förordnande av målsägandebiträde expedierades av åklagaren i juni 2006 till tingsrätten. I december 2006 hölls ytterligare förhör.

Ärendet remitterades till polismyndigheten som anmodades att – efter hörande av berörda polismän – komma in med upplysningar och yttrande över handläggningen av det aktuella ärendet. Myndigheten anmodades också att lämna en redogörelse för arbetssituationen vid den aktuella utredningsroteln och för de ärenden som under större delen av år 2006 synes ha bedömts ha högre prioritet än den nu aktuella förundersökningen. Detta bl.a. mot bakgrund av de uppgifter som kom fram vid utredningen av JO:s ärende dnr 4646-2006.

Polismyndigheten (biträdande länspolismästaren DD) kom in med ett remissvar till vilket var fogat upplysningar från bl.a. CC, kommissarien EE, inspektören FF och polismästaren GG, chef över länskriminalpolisen, samt ett flertal bilagor avseende dels handläggningen av det aktuella ärendet, dels arbetssituationen vid den aktuella utredningsroteln (bilagorna utelämnas här).

Av det till remissyttrandet fogade materialet om arbetssituationen vid utredningsroteln framgick bl.a. följande. Antalet inkomna anmälningar år 2006 uppgick till 492, antalet anhållna till 210, häktade till 127 samt antalet utredare i genomsnitt till 24 stycken. Ställföreträdande rotelchefen HH hade listat 21 ärenden som exempel på rotelns många komplicerade ärenden under 2006. Det rörde sig om bl.a. ett flertal mord och våldtäkter.

CC: Under den tid som det aktuella ärendet låg öppet tilldelades hon andra större ärenden som rotelledningen gav förtur, bl.a. ärenden med frihetsberövade angående våldtäkt mot barn och mord. Ärendet låg hos henne men hon skulle inte vara handläggare. Rotelledningen skulle försöka hitta en annan förhørsledare. Rotelchefen EE frågade henne vid åtskilliga tillfällen hur det gick med ärendet. Hon började arbeta med det i december 2006. Under utredningen framkom att målsägandens storsyster också blivit utsatt för brott, varvid nya anmälningar upprättades.

EE: Sedan han blev chef över utredningsroteln har han tillsammans med ställföreträdande rotelchefen HH omorganiserat arbetet på roteln. Ärendeinflödet till roteln var större än vad resurserna medgav att utreda, vilket han har tagit upp med högre chefer flera gånger. CC tilldelades ärendet därför att hon handlade ett annat ärende med samma målsägande. På grund av hennes arbetsbelastning – hon hade bl.a. tilldelats utredningar med frihetsberövade – fick ärendet stå tillbaka då det inte fanns någon annan att lägga ärendet på. Vid den aktuella tiden var roteln hårt belastad med många svåra våldsbrott samtidigt som duktiga förhørsledare lämnade roteln. Han tog del av påminnelserna i det aktuella ärendet och har vid något eller några tillfällen diskuterat det med åklagaren BB.

FF: Han vikarierade som ställföreträdande rotelchef under maj - juni 2006. CC hade då de två ärendena med den aktuella målsäganden samt ett könsstymningsärende med frihetsberövade. Han försökte finna en annan arbetsfördelning men lyckades inte. CC fick avsluta könsstymningsärendet för att senare bli friställd för de andra två ärendena. Det andra ärendet angående samma målsägande fick prioritet och slutredovisades i slutet av juni. Under sitt vikariat

hade han en kontinuerlig dialog med EE och är övertygad om att denne i sin tur lyfte frågan om ärendena till högre chefer.

GG: Vid roteln prioriteras de grävsta brotten som mord och dråp och därefter brott med frihetsberövade personer. Därefter prioriteras sexualbrott och annan brottslighet. Roteln utredde under år 2006 bl.a. fem s.k. kvinnomord. Antalet ärenden om brott mot person har ökat under år 2006, främst vad gäller våldtäkt mot person under 15 år.

Polismyndigheten gjorde följande bedömning.

Åklagaren blev tidigt inkopplad i ärendet och har härefter lett utredningen. Inledningsvis gick tid förlorad på grund av att polisen inte tog reda på var platsen för händelsen låg. Ärendet vandrade mellan olika polismyndigheter innan det slutligen hamnade i Göteborg.

Det särskilda skyndsamhetskravet på förundersökningen när målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år enligt 2 a § förundersökningskungörelsen är inte uppfyllt. Det dröjde alldeles för länge innan arbetet med utredningen kom igång, vilket berodde på att andra ärenden hos länskriminalpolisen fick förtur. Under större delen av 2006 vidtogs endast någon enstaka utredningsåtgärd. Först i slutet av året kom utredningsarbetet i praktiken igång. I början av maj 2007 redovisade förhållsledaren ärendet till åklagaren för att få nya utredningsdirektiv.

Målsägandebitråde förordnades för sent. Det dröjde omkring ett halvår innan ett biträde utsågs. Däremot får polisen anses ha inlett samarbetet med andra myndigheter snabbt när det stod klart i vilken situation flickorna befann sig.

Polismyndigheten har granskat 103 ärenden som fått hög prioritet och som kommit in till utredningsroteln under 2006 och kan konstatera att rotelledningen följer de prioriteringar som gäller för verksamheten. Vid roteln har man en god överblick över hur utredningsarbetet fortskrider. Vissa förändringar har också vidtagits för att få ner balanserna. Kommunikationen inom roteln och mellan roteln och andra myndigheter fungerar väl. Arbetsklimatet är gott och personalen är kompetent.

Som tidigare antecknats bör förhör med målsägande som är under 18 år hållas av en person med särskild kompetens för uppgiften. Detta medför vissa begränsningar i möjligheten att disponera om tillgänglig personal.

Utredningsroteln är hårt belastad och det är nödvändigt att de ärenden som kommer in till roteln prioriteras inbördes. De grävsta brotten som mord och dråp samt ärenden med frihetsberövade personer utreds först. Härefter följer sexualbrott och annan brottslighet. Mord och dråp och brott med frihetsberövade personer utgör en betydande del av ärendeinflödet och tar en stor del av resurserna i anspråk, vilket innebär att andra ärenden får stå tillbaka kortare eller längre tid. Bland de ärenden där gärningsmannen är på fri fot prioriteras brotten mot barn först.

Vid myndigheten pågår en anpassning av utredningsverksamheten i syfte att möta de ökande kraven på utredning av sexualbrott som en följd av ändrad lagstiftning i 6 kap. brottsbalken. Det sker genom metodutveckling och genom att fler förhållsledare med särskild kompetens att hålla förhör med barn under 18 år utbildas. Polismyndigheten deltar också i projektet "Barnhuset" som har till syfte att ställa barn utsatta för brott i fokus.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

BB kom in med upplysningar om handläggningen av förundersökningen jämte bilagor. Hon uppgav bl.a. följande. Hon skickade skriftliga direktiv den 1 december 2005 med begäran om utredningsåtgärder. Direktivet åtföljdes av påminnelser till och telefonsamtal med CC, HH och EE på utredningsroteln i Göteborg. Hon samrådde även med vice chefsåklagaren JJ vid åklagarkammaren

angående ärendets handläggning. Eftersom en advokat var förordnad som målsägandebiträde för målsäganden i det sammanhängande ärendet skickade hon inte någon ny begäran till tingsrätten om att sådant biträde skulle förordnas. Detta förordnande omfattade enligt hennes bedömning även det aktuella ärendet. Sedan hon i början av juni 2006 fått indikationer på att denna bedömning möjligen inte delades av alla skickade hon en formell begäran om att advokaten i fråga skulle förordnas även i det ärendet. – I juni 2006 diskuterades ärendenas handläggning bl.a. tillsammans med CC och FF vid utredningsroteln.

Ärendehistorik i de aktuella ärendena inhämtades därefter från polismyndigheten och åklagarkammaren, varvid bl.a. framkom att den aktuella förundersökningen lades ned i slutet av maj 2007 eftersom brott inte kunde styrkas.

Bedömning

En förundersökning skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja en förundersökning skall den läggas ned (23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken).

Undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han eller hon skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rätts-säkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren skall också ge dem som biträder honom eller henne de direktiv som behövs för arbetet (1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen, 1947:948, FUK).

Enligt 2 a § FUK skall en förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år bedrivas särskilt skyndsamt, om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse mer än sex månader. Förundersökningen skall vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Som framgår av utredningen avsåg den aktuella förundersökningen våldtäkt mot barn och målsäganden var under 18 år. En person antecknades som skäligen misstänkt redan den 17 oktober 2005 varför den nyss nämnda tremånadersfristen i 2 a § FUK då också började löpa. Beslut i åtalsfrågan skulle således enligt huvudregeln ha fattats före den 17 januari 2006. Ärendet avslutades emellertid först i maj 2007, dvs. mer än 16 månader senare, genom att förundersökningen lades ned.

Inledningsvis var det oklart var brottet skulle utredas, vilket bidrog till en utdragen handläggning under de första två månaderna. Jag vill här framhålla att det är av stor vikt att det i ett så tidigt skede som möjligt av en utredning klarläggs vid vilken myndighet ett ärende skall handläggas för att inte i onödan tappa tempo i handläggningen.

Sedan ärendet återförts till Polismyndigheten i Västra Götaland lämnade BB direktiv i början av december 2005. Därefter bedrevs det med något enstaka

undantag inte någon utredning alls förrän i början av december 2006. I slutet av år 2006 och under våren 2007 bedrevs viss utredning och nya anmälningar tillkom. Som förklaring till att handläggningen av ärendet drog ut på tiden har polismyndigheten uppgett bl.a. att andra ärenden hos länskriminalpolisen fick förtur. De inblandade polismännen har hänvisat till resursbrist och en hög arbetsbelastning. Enligt CC var det under en period inte heller klart att det var hon som skulle handlägga ärendet. FF har uppgett att det andra ärendet med samma målsägande fick prioritet framför det nu aktuella ärendet. Jag har dock, som tidigare nämnts, redan kritiserat polismyndigheten för långsam handläggning av det ärendet.

Av nu ingivna handlingar framgår att roteln haft flera omfattande utredningar och ärenden med frihetsberövade personer. Utredningen ger också vid handen att CC har framhållit sin ansträngda arbetssituation för rotelledningen som i sin tur synes ha påtalat arbetsläget vid roteln för sina chefer. Trots detta har det vid roteln uppenbarligen funnits stora svårigheter att inom rimlig tid utreda de ärenden som man ansvarade för.

Jag är väl medveten om att arbetsbelastningen är hög vid många polismyndigheter och har också under senare år i ett stort antal ärenden kunnat konstatera att handläggningstiderna, framför allt beträffande utredningar om s.k. vardagsbrott, blivit oacceptabelt långa. Men även handläggningstiderna i ärenden med ungdomar inblandade har kommit att bli föremål för kritik från min sida. Däremot har det inte varit vanligt att en utredningsrotel hos länskriminalpolisen, med den inriktning på utredning av grova brott som en sådan vanligtvis har, påtalat uppenbara svårigheter att slutföra brottsutredningar inom rimlig tid. Det inger oro att även en sådan utredningsenhet brottas med problem av detta slag.

Jag vill här betona att personalbrist eller förekomsten av ett stort antal ärenden av förturskaraktär inte utgör godtagbara skäl för att t.ex. överskrida tidsfristen i 2 a § FUK. Enligt min mening är det helt oacceptabelt att ett ärende om våldtäkt mot barn, i vilket en person i ett tidigt skede bedömts som skäligen misstänkt, under ett helt år i princip ligger utan åtgärd. Inte heller sedan utredningen påbörjades i december 2006 bedrevs den med den skyndsamhet som kan krävas, särskilt med beaktande av att ärendet då redan var gammalt. Eftersom den ansträngda arbetssituationen vid den aktuella roteln, enligt uppgift, har påtalats för högre chefer finns det anledning att poängtera att enligt 6 § verksförordningen, 1995:1322, (jfr 1 kap. 7 § polisförordningen) vilar ansvaret för verksamheten vid en polismyndighet ytterst på länspolismästaren i dennes egenskap av myndighetens chef. Enligt 7 § första stycket verksförordningen ankommer det på myndighetschefen att se till att verksamheten bedrivs författningenligt och effektivt. (Den 1 januari 2008 ersätts verksförordningen med myndighetsförordningen, 2007:515, som i det nu aktuella avseendet innehåller motsvarande bestämmelser). Jag utgår från att polismyndigheten vidtar kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med arbetssituationen vid den aktuella utredningsroteln.

Polismyndigheten förtjänar allvarlig kritik för den långsamma handläggningen av ärendet.

Som ovan anförts har förundersökningsledaren, i detta fall BB, det övergripande ansvaret för utredningen. Hon har också vid flera tillfällen skickat skriftliga påminnelser till polisen: i februari, maj, juni, september, oktober 2006 och i februari 2007. Hon har vidare uppgett att hon haft telefonkontakt med CC och ledningen på utredningsroteln och att hon i oktober 2006 samrått med vice chefsåklagaren JJ om ärendets handläggning. Dessa åtgärder har i vissa fall dokumenterats, vilket naturligtvis alltid bör göras. I ärendet har inte utretts i vilken utsträckning odokumenterade kontakter med polisen förevarit, och jag finner inte heller det meningsfullt är utreda den saken vidare. Jag vill här endast framhålla att det i ärenden där en frist löper naturligtvis måste ställas särskilda krav på åklagaren och att det också av gällande allmänna råd framgår att krav på särskild aktivitet ställs bl.a. i ärenden som rör unga brottsoffer (ÅFS 2007:5, 2 §). Med hänsyn till att BB varit tämligen aktiv och påmint polisen vid ett flertal tillfällen samt även tagit upp saken såväl med sin chef som med ledningen för utredningsroteln finner jag inte tillräcklig anledning att kritisera henne för den utdragna handläggningstiden utan den kan, som sagt, tillskrivas polismyndigheten.

Vad som i övrigt kommit fram föranleder inte något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.